

Gustavo Suarez Lucas, Kolonbiako buruzagi indigena

“GOBERNUA LURRALDE INDIGENAK MURRIZTEN ARI DA, BERE IKUSMOLDEAREN ARABERA, ANTZUAK DIRELAKO”

Bi kultura ditu, ama Tikuna eta aita Kokama etniakoa izaki. Mazedonia komunitatean bizi da, Amazonas eskualdeko alde kolonbiarrean. Indigena da kolonbiarra izan aitzin, Kolonbian, Perun eta Brasilen bizi baitira indigenak. Bere komunitatetik San Martin de Amacayacu aldera hurbildu zen ekainean, bertan ohikoa ez den diskurtso politizatua partekatzeraz ACITAMen (Amazonas Eskualdeko Buruzagi Indigenen Elkarte) izenean.

TESTUA ETA ARGAZKIA
Joanes Etxebarria

Historia ikusita, nolatan mantendu da kultura hain azkar Amazonas inguruetan?

Lehenik konkista izan zen eta gero ebanjelizazioak ere herri indigenak gogor kolpatu zituen, jainko giristino bat inposatuz. Kazike asko hil ziren pentsamendu indigena defendatuz, baina agureek, itzalean, gure ohiturak haurrei transmititu zizkieten, eta haurrek beren haurrei. Inbasioari aurre egiteko herri anitz basora bizitzera joan ziren, eta oraindik ere asko oihanean sartuta daude, erreka (Amazonas) ezagutzen ez dutenak. Beste asko erreka bazterrera itzuli ziren eta transmisioarekin segitu zuten. Gero kautxu ustiatzaileak etorri ziren, egurraren ustiapena, larruen trafikoa... kanpotik etortzen ziren enpresariak indigenak menpekotzat hartzen zituzten, edo hiltzen zituzten bestela. Hirietara eramaten zituzten eta han beren kultura galtzen zuten. Gero kokaren garaia izan zen. Kolonbiakoa ez zen jendea, gringoak edo, beste pentsamolde batekoak, eta haiekin ere nahasketa gertatu zen. Agureei esker mantendu

da gure kultura eta nire ardura ere bada mantentzen segitzea. Gurean ez da deus idatzi izan, baina mingan (auzolanean) agureek irakaspenak ematen zituzten.

San Martineko herritar guztiak Tikuna hizkuntza mintzatzen dute. Hori borroka- ren ondorio da?

Hala da. Baina San Martin errekatik (Amazonas) urrun dago eta ez dute kultura galdu, beste leku batzuetan bezainbeste. Mocagua, Zaragoza, Mazedonia (eskualde bereko beste komunitate batzuk) komunitateek kanpoarekin kontaktua handiagoa izan dute errekararen gertutasunagatik. Gure irakasleek eragin handia ukan dute, komunitatekoak dira eta hizkuntza hitz egiten dutelako. Gurasoek ere hizkuntza badakite eta transmititzen dute. Hiriko ikasle batekin du, gurean bikoitza da, gurea eta bestea, hori abantaila da! Gure ingurumena ulertzeko, mantentzeko eta transmititzeko, ezinbestekoa da irakaspen propioa garatzea. Baina bestea ere garrantzitsua da, adibidez, ideiak papere-

ra eramateko, hori akademiak ematen digu. Internet ere iritsi zaigu kolpetik, duela 10 bat urte. Gure jakintza garatzeko garrantzitsua da tresna hori ere, Googlen edozer bilatu, irakurri eta ikasi dezakezulako.

Gobernuarekin dituzuen harremanak beti konfrontazio mailakoak ote dira?

Lehenago gatazka handia zen. Aurreko gobernuetan, Alvaro-Uriberena kasu, Kolonia garatzeko modu bakarra gutxiengoekin bukatzea zen, pentsamendu bakarrak garatzeko. Gobernu horrek asko markatu gaitu, hezkuntza inposatua, ebanjelizazio inposatua, eta beti haiek nahi zuten gisara, sekula indigenak nahi zuten maneran. Haren gobernuak iraun dituen 8 urteetan gure eredu garatzeko borroka eraman dugu.

Gaur egun eskubide anitz irabazi ditugu, borrokatuz eta eztabaidatuz. Gaur egun jurisdikzio indigena propioa aipatzen da. Adibide bat hemen, San Martin de Amacayacu komunitatean: herriak ingurumen justizia aplikatzen du, justizia penala ere. Gobernu ezin da sartu kon-

tzertaziorik ez bada: autoritate indigena eta estatuarena mahai inguruan jartzen dira kasu bat aipatzeko. Delitu batzuen kasuan (lapurreta, bortizkeria familiaren baitan) gogoeta daramagu. Ezinezkoa da gobernuak ulertzea gure ikuspegia. Demagun emakume bat jotzen duen gizonaren kasua. Delitu larria da denentzat, baina harekin zer egin desberdin ikusten dugu. Justizia arruntak kartzelan sartzen du, bertan gaizkileekin elkartu eta handik gaizkile aterako da. Gurean bilatzen dena da, batetik zigortzea, baina nola bersozializatu ere, pertsona ona bilaka dadin. Hemen buruzagiak boterea badu, baina botererik handiena biltzar herrikoia da, biztanleena.

San Martin komunitatea Amacayacu Parke Nazionalaren eremuan kokatua da. Horrek gatazka gehiago eragin lezake?

1950eko hamarkada inguruan sortu ziren Parke Nazionalak, handik, hiriburutik. Hemen biztanlerik izan ez balitz bezala sortu zuten. Indigenarentzat ez zegoen mugarik, ez zegoen Ekuador, Brasil, Peru edo Kolonbiarik. Herrien

mugak marraztu ziren indigenak kontuan hartu gabe, horregatik gaude Tikunak Perun, Kolonbian edo Brasilen. Ni hemen nago, nire aita Brasilen, eta nire anaia Peruko mugan dago. Herri indigenak itxiak gelditu ziren, lurralde antolaketa egin zelako hemen ez bageunde bezala. Parke Nazionala eraiki zuten bi komunitateren lurretan, San Martin eta Palmeras. Indigenak gara zinez Amazonas eskualdea babesten dugunak, baina baliabideak ez zaizkigu guri iristen, bai ordea GKEei eta Parke Nazionalari. Horregatik bada gatazka eta badakigu segituko duela, ingurumenaren inguruko gaia baino, hau politikoa delako. Gure galdera da Parke Nazionalak norentzat babesten ditu baliabideak? Amazonas babestu behar da, munduarentzat.

Zeintzuk dira premiazko beharrak herri indigenentzat?

Amazonas eskualde honetan, lehentasuna lurraldetasuna da. Indigenak sistemak aplikatu nahi baditu, izan hezkuntzan, osasunean, justizian ala gobernantzan, horretarako lurralde bat behar du. Ezin

dut familia bat ukan, ez badut etxe bat. Poliki-poliki, gobernu lurralde indigenak murrizten ari da, bere ikusmoldearen arabera, antzuak direlako, eta ekoizpena dedikatzea nahi lukeelako. Hori erratean iduri luke indigenak ez duela lan egiten; ez du lan egiten eskala handian, baina bere beharrei erantzuteko bai. Gure lurraldea nahi dugu, estatu barruko eta kanpoko aktorerik gabe (enpresak, multinazionalak). Amalurrarekin konektatzeko gure lurraldea berreskuratzea nahi dugu, oihaneko eta uraren espirituekin bat egiteko. Hori guztia ez da gure esku oraingoz, Parke Nazionalaren esku dago besteak beste.

FARC eta gobernuaren arteko negoziazioek eraginik izan lezake hemen?

Laborantza-erreforma aipatzen dute, eta jakin nahi genuke lurraldeak nola zatituak geldituko diren. Mapa politikoa aldatuko da, baina nolakoa izanen da? Negoziazioetan indigena talde bat egon zen, baina lurrik gabeko indigena ez da gehiago indigena, beraz ikusiko da nola garatzen den. ■